

SATRAPII CULTURII ȘI EDUCAȚIEI

Alexandru BUDIȘTEANU,
*doctor arhitect, Doctor „Honoris Causa”
al Universității „Alecu Russo” din Bălți*

Scriu acest material în calitatea mea de basarabean, moldovean și român, toate la un loc, simultan și fără nici o contradicție între ele. Am 81 de ani, locuiesc la București și sunt cetățean român.

Relația mea, mai bine zis dragostea mea, față de pământul unde m-am născut, de baștina mea, este pentru totdeauna, chiar dacă vicisitudinile războiului m-au făcut să mă refugiez, împreună cu familia, peste Prut. Am urmărit permanent ce se întâmplă pe pământul, unde am văzut lumina zilei și am căutat să-mi ajut, cât am putut, prin demers și faptă, cosîngenii mei.

În prezent, suntem martorii unui act samavolnic al unor

autorități comuniste, care au domnit opt ani în Republica Moldova și care au comis încă un act antinațional. Mă refer la hotărârea de a sista înscrierile la Liceul Teoretic „Ion Creangă” din Bălți, Liceul unde am învățat și eu, situat în orașul, în care am trăit pînă la refugiul din 1944.

Acest liceu, trebuie să știți, are un trecut remarcabil, fiind una din instituțiile de învățămînt secundar de mare prestigiu din Basarabia. El a fost înființat ca Liceu de băieți în anul 1906 și a funcționat inițial în limba rusă, iar după Unirea din 1918, a devenit Liceul românesc „Ion Creangă”. Clădirea sa era numai cu parter și se găsea la intersecția străzilor de atunci „Ștefan cel Mare” și „Ion Creangă”. În anul 1940,

sub ocupația sovietică liceul a încetat să mai funcționeze. În 1941 a început războiul și clădirea liceului a ars, fiind bombardată de aviația germană, care a efectuat atunci raiduri inutile și inumane, îndreptate asupra zonelor locuite ale orașului.

După eliberare, liceul și-a reluat activitatea în clădirea Școlii Normale. Ulterior, în timpul războiului, în ciuda problemelor economice inerente, administrația românească a construit o nouă clădire pentru Liceul „Ion Creangă”, realizată la intersecția străzii principale de atunci „Regele Ferdinand” cu strada „Ștefan cel Mare” (actualmente, respectiv, Bulevardul „Independenței” și strada „Pușkin”).

Am avut prilejul să văd proiectul de atunci al liceului, gândit într-o frumoasă arhitectură monumentală românească reprezentativă. Conform proiectului, pe colțul intersecției urma să existe un corp principal mai înalt, adăpostind intrarea în clădire și având două aripi, fiecare în lungul străzilor, care formau intersecția. În prima etapă,

s-a executat numai aripa din lungul străzii principale a orașului, care a fost dată în folosință în anul 1943. Aici a funcționat pînă în primăvara anului 1944 Liceul „Ion Creangă”, deci numai un an școlar și acela, de fapt, incomplet. Am fost atunci elev în clasa a cincea în acest liceu.

În anul 1944, odată cu revenirea sovieticilor, liceul a fost desființat din nou. După revenirea administrației sovietice s-a purces la crearea unui Institut învățătoresc, denumit „Alecă Russo”, cu predare în „limba moldovenească”. S-a apelat în mod firesc la două din clădirile școlare cele mai reprezentative, adică la ultima clădire construită de români, respectiv, fostul Liceu de băieți „Ion Creangă”, precum și la fostul Liceu românesc de fete „Domnița Ileana”, învecinat cu el. În acest cadru, construcția existentă a Liceului „Ion Creangă” a fost, după cîțiva ani, extinsă, realizându-se, suplimentar, un corp pe colț, perpendicular pe primul. Din nefericire, plastica

arhitecturală este foarte nereușită, fiind de o banalitate supărătoare. În locul unei intrări reprezentative din stradă, clădirea extinsă are intrarea din curte, printr-o deschidere meschină, care dă spre o scară soluționată foarte stângaci. Fațada este și ea inexpressivă.

După 1989, în mod firesc, s-a pus problema reînființării Liceului „Ion Creangă”. Dar a apărut o problemă. Factorii locali de decizie au spus că nu se dorește să fie „ca la români”. Și atunci au apărut în oraș chiar două licee cu limba de predare „în cea de stat”, dar cu alte denumiri. Ulterior, numărul acestor licee a ajuns chiar la nouă. Totuși, partizanii reînființării Liceului „Ion Creangă” au găsit o soluție judicioasă pentru renașterea lui. El a fost reînființat ca Liceu Universitar pentru băieți și fete, în cadrul Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți. În acest fel, nu mai era nevoie de aprobarea autorităților locale. Meritul

acestei inițiative, precum și realizarea ei îi revine Rectorului de atunci al Universității, regretatului Academician, Profesor Emerit **Nicolae Filip**.

Liceul renăscut este găzduit în cadrul Universității, funcționând, pentru cei care nu știu, de fapt, în propria sa clădire. Astfel, am avut bucuria, ca în anul 1995, să se reia firul existenței liceului, întrerupt de două ori cu brutalitate.

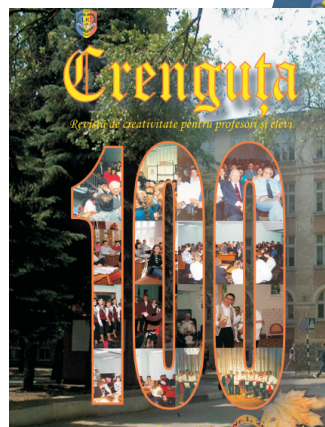
Acum câțiva ani, s-a pus problema realizării și aplicării unei plăci comemorative pe clădirea Liceului „Ion Creangă”, pe care să fie inscripționată când a fost

construită aceasta și, în mod special, să se sublinieze că e vorba despre edificiul realizat inițial pentru Liceul „Ion Creangă”. Propunerea nu a putut fi materializată, întrucât factorii de decizie au considerat că nu e cazul să se știe că această clădire a fost construită în timpul „ocupației militare române din timpul războiului”, mai ales când „Mareșalul Antonescu s-a ocupat personal de ridicarea ei.” Ceea ce, de altfel, este un adevăr, or, Mareșalul a vizitat orașul și șantierul de câteva ori, venind și la începerea anului școlar în 1943, când a ținut o cuvîntare la stația de radioficare a liceului.

Liceul atît de drag nouă, celor care am beneficiat de pregătirea excelentă, profesională și cetățenească, pe care ți-o oferea această instituție de învățămînt secundar de elită și de mare prestigiu, Liceul „Ion Creangă” a fost, atît în perioada interbelică, precum rămîne și după reînființarea sa de acum 14 ani, un focar de cultură și educație, care a dat Basarabiei, Moldovei și României personalități de seamă, care au făcut cinste neamului lor în țară și peste hotare, ducînd faima instituției - putem spune fără exagerare - în toată lumea. Să nu uităm că la „Ion Creangă”, au învățat **Eugen Coșeriu**, filolog de talie mondială, academicienii **Nicolae Botnariuc**, **Vitalie Belousov**, precum și medicii **Nicolae Testemițanu** și **Constantin Țăbărnă**, distinșii oameni de cultură **Valentin Mândăcanu** și **Boris Buzilă**, regretații profesor filolog Emil Vrabie, care a trăit în România și apoi în Statele Unite, precum și **Vadim Pirogan** și **Sergiu Grossu**, scriitori și activiști sociali, patrioți de frunte. În Canada trăiește **Ovidiu Creangă**, scri-

itor, o personalitate activă pe tărîm social și politic. Trebuie menționați de asemenea medicii **Victor Ghețeu**, **Alexandru Nacu** și regretatul **Nicolae Sergentu**, precum și mulți alții. În România mai trăiesc la București **V. Movileanu**, biolog de frunte, **Vsevolod Schițco**, un distins inginer energetician, precum și medicul **Aurel Apachiței**. Trebuie să-l amintim și pe regretatul medic **Alexandru Borș**.

În cadrul Liceului „Ion Creangă” s-a desfășurat în perioada interbelică și o însemnată activitate literară. Au fost înființate și au funcționat societăți literare remarcabile, cum ar fi: „B. P. Hașdeu”, „George Coșbuc” și „Unirea”, care editau revistele: „Aurora”, „Spre lumină”, „Unirea” și îndrăgita de toți „**Crenguța**”.

Pe lîngă acestea, profesorii **Marc Valuță**, **Simion Vărzaru**, **Petre Stati** și **Mihai Horn** au editat importanta publicație „Cuget Moldovenesc” a Societății Culturale „George Enescu”. Este lăudabil faptul că acum, după reînființarea li-

ceului, revista „Crenguța” și-a reluat și ea existența, demonstrând vitalitatea, spiritul de continuitate și talentele generației actuale de tinere și tineri.

Meritul pentru succesele liceului în ansamblul lor le revine în special profesorilor de calitate, pe care i-a avut mereu instituția, precum și directorilor săi, începînd cu părintele profesor de religie **Ioan Bălțeanu**, apoi profesorul de istorie **Marc Valuță**, profesorul de română **Simion Vărzaru** și, după reînființare, profesorul de istorie **Petru Roman**. Personal, am putut beneficia și eu de pregătirea pe care mi-a oferit-o Liceul „Ion Creangă”, atunci cînd m-am refugiat în țară și m-am încadrat cu succes în învățămîntul secundar de acolo.

Ținînd seama de faptul că am fost „Premiant de Onoare” al liceului, în toți anii de învățămînt în cadrul său, (adică am obținut media școlară cea mai ridicată în anul școlar respectiv), am hotărât, cu sprijinul Consiliului Profesorial al instituției, reînființarea acestui titlu și acordarea unui premiu, care să-mi poarte numele și care să constea dintr-o diplomă și o sumă de bani, care, actualmente, reprezintă 100 de euro pentru fiecare premiant. Începînd cu 2003, acest titlu se conferă la cîte doi Premianți de Onoare în loc de unul, pentru, corespunzător, cele două secții, reală și umanistă, ale liceului. Astfel, am avut bucuria să pot oferi, în decursul a 14 ani școlari, premiul la 18 premianți și premiante, unii fiind premiați de mai multe ori. Acest grup de tinere și tineri minunați, copiii mei

de suflet, sunt ambasadorii de calitate ai școlii și ai baștinei lor, peste tot unde s-au dus și se vor mai duce.

Între timp, anul 2006 a reprezentat un element de mare importanță și referință în viața Liceului „Ion Creangă”. Atunci, s-a sărbătorit centenarul acestui liceu prestigios. Vreau să subliniez că Liceul „Ion Creangă” își asumă în mod corect toate etapele din activitatea sa, deci, implicit, și perioada de dinainte de anul 1918. Cultura și educația nu au limite și hotare înguste sau care sunt gîndite conjunctural sau temporar.

Iată însă că apar și disonanțe periculoase și dureroase în această abordare. Recent, a venit ca un trăsnet hotărîrea autorităților centrale de la Chișinău, de a sista înscrierile la Liceul „Ion Creangă” pentru anul școlar 2009 - 2010. Aceasta înseamnă, de fapt, dispariția treptată a acestui liceu prestigios, care nu va mai putea fi alimentat cu noi elevi. Cîte licee vechi de peste 100 de

ani există în Basarabia? Chiar se poate permite luxul să se închidă un liceu vechi de 103 ani?

Care este motivul închiderii? În mod flagrant a fost ignorat interesul părinților, precum și al viitorilor elevi care nu pot înțelege din ce cauză sunt privați de dreptul de a învăța la acest liceu de renume. A fost ignorată atît opinia conducerii liceului, cît și cea a Universității de Stat „Alecu Russo”. Care este motivația acestei măsuri samavolnice? De ce tocmai acest liceu a fost condamnat la dispariție? Ce nu place la el? Cu ce au greșit actualii și posibii viitori elevi, precum și cadrele sale profesionale? Se face vreo legătură între manifestațiile de după alegerile din aprilie și existența acestui liceu? Deranjează studenții care manifestează în „limba română”? Deranjează elevii care vor deveni studenți, precum și profesorii care îi educă?

M-am interesat despre motivația opririi înscrierilor la liceu și mi s-a comunicat că: „este o hotărîre luată la cel mai înalt nivel”(!).

Oricare ar fi nivelul hotărîrii, este limpede că ne confruntăm cu o hotărîre luată de niște satrapi ai culturii

și ai educației, care se răfuiesc cu niște preinși adversari, care reprezintă ceva ce nu le convine lor. Ce anume oare nu le convine? Nu le convine cultura și educația de calitate, pe care o primesc elevii în cadrul Liceului „Ion Creangă”? Nu le convine că la acest liceu se învață în limba română? Nu le convine istoria neamului care se predă aici?

Mă întreb care alte licee au mai fost închise în Republica Moldova? S-a mai închis, de exemplu, vreun liceu cu predarea în limba rusă?

Mă întreb, de asemenea, ce se întâmplă în cazul de față cu un liceu care are calitatea de a fi un liceu universitar? Cum stăm cu autonomia universitară? Oare această hotărîre arbitrară a satrapilor, hotărîre care pentru anul școlar în curs și-a făcut deja efectul, se va aplica în continuare?

Nu știu cine vor fi noile autorități școlare de la Chișinău. Le va conveni oare ca ele să fie asociate cu această hotărîre retrogradă, care corespunde altor perioade ce nu vor să moară? Sau vor repara grava greșală făcută?

